

ספרים – מחבר

(1) השכלה והיסטוריה, תולדותיה של הכרת עבר יהודית מודרנית. ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשנ"ה (הדפסה שנייה תשע"א).

Haskalah and History, The Emergence of a Modern Jewish Historical Consciousness. Oxford & Portland, Or., The Littman Library of Jewish Civilization, 2002 (paperback edition: 2004).

(3) מהפכת הנאורות - תנועת ההשכלה היהודית במאה השמונה-עשרה. ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשס"ב (מהדורה שנייה תשע"א).

4) *The Jewish Enlightenment.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004 (paperback edition, 2011).

5)

(5) משה מנדלסון. ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשס"ה (הדפסה שנייה תשס"ו, הדפסה שלישית תשפ"ב, מהדורה שנייה תשפ"ה).

6) *Haskala - Jüdische Aufklärung. Geschichte einer kulturellen Revolution,* Hildesheim, Zürich, New York: Georg Olms Verlag, 2007.

7) *Moses Mendelssohn, Ein jüdischer Denker in der Zeit der Aufklärung.* Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2009.

(8) שורשי החילון, מתירנות וספקנות ביהדות המאה ה-18. ירושלים: מרכז זלמן שזר, תש"ע (הדפסה שנייה תשע"א).

(9) מלחמת תרבות, תנועת ההשכלה היהודית במאה ה-19. ירושלים: הוצאת כרמל, תש"ע (הדפסה שנייה תשע"א).

10) *Moses Mendelssohn, Sage of Modernity,* New Haven and London: Yale University Press, 2010 (New edition: Limited edition, Thinkers Collections, 2022).

11) *The Origins of Jewish Secularization in 18th Century Europe,* Philadelphia and Oxford: University of Pennsylvania Press, 2011.

12) *Cultural Revolution in Berlin: Jews in the Age of Enlightenment*, (with Natalie Naimark-Goldberg), Oxford: The Bodleian Library and the Journal of Jewish Studies, 2011.

13) 摩西·孟德爾松：啟蒙時代的猶太思想家, *Moses Mendelssohn, Pioneer of Jewish Modernity*, Chinese edition, Taipei, Taiwan: Showwe Information Co., 2014.

14) עת חדשה, יהודים באירופה במאה השמונה עשרה, 1750-1700, ירושלים: מרכז זלמן שזר, 2017.

15) *The Jewish Eighteenth Century, A European Biography 1700-1750*, Bloomington: Indiana University Press, 2020

16) עת חדשה, יהודים באירופה במאה השמונה עשרה, 1800-1750, ירושלים: מרכז זלמן שזר, 2021 (הדפסה שנייה תשפ"ב)

17) *The Jewish Eighteenth Century, A European Biography 1750-1800*, Bloomington: Indiana University Press, 2023

18) לתולדות החילון היהודי, ירושלים וברלין: הוצאת בלימה, תשפ"ה, 2024 (מהדורה שנייה תשפ"ו, 2025)

19) *The emotional experience of Jewish Secularization since the Early Modern era*, Liverpool University Press: Oxford University Studies in the Enlightenment, 2026.

ספרים – עורך

19) מהשכלה לוחמת להשכלה משמרת - מבחר כתבי רש"י פין. ירושלים, מרכז דינור, תשנ"ג.
20) יצחק אייזיק קובנר, ספר המצרף, כתב-מחאה משכילי מן המאה הי"ט, ההדיר מכתב היד בצירוף מבוא והערות שמואל פיינר. ירושלים, ספרית דורות של מוסד ביאליק, תשנ"ח.

21) Shmuel Feiner and David Sorkin (eds.), *New Perspectives on the Haskalah*, The Littmann Library of Jewish Civilization, London and Portland, Oregon 2001 (paperback edition 2005).

22) שמואל פיינר, אבנר הולצמן, יהודה פרידלנדר, חוה טורניאנסקי, דוד אסף, ישראל ברטל (עורכים), מוילנה לירושלים, מחקרים בתולדותיהם ובתרבותם של יהודי מזרח אירופה מוגשים לפרופסור שמואל ורסס. ירושלים: הוצאת מאגנס, תשס"ב.

23) שמואל פיינר, ישראל ברטל (עורכים), ההשכלה לגווניה, עיונים חדשים בתולדות ההשכלה ובספרותה, ירושלים: הוצאת מאגנס, תשס"ה.

24) שמואל פיינר, טובה כהן (עורכים), קול עלמה עבריה, כתבי נשים משכילות במאה התשע עשרה. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2006.

25) Shmuel Feiner and David Ruderman (eds.), *Early Modern Culture and Haskalah – Reconsidering the Borderlines of Modern Jewish History*, in: *Simon-Dubnow-Institut Jahrbuch-Yearbook*, VI (2007), pp. 17-266.

26) שמואל פיינר, ישראל ברטל (עורכים), היסטוריוגרפיה במבחן, עיון מחדש במשנתו של יעקב כ"ץ, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשס"ח.

27) שמואל פיינר, אבריאל בר לבב, רון מרגולין (עורכים), תהליכי חילון בתרבות היהודית, כרכים א-ב, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, תשע"ג.

28) שמואל פיינר, זהר שביט, נטלי ניימרק-גולדברג, טל קוגמן (עורכים), הספרייה של תנועת ההשכלה, יצירתה של רפובליקת הספרים בחברה היהודית במרחב הדובר גרמנית, תל אביב: הוצאת עם עובד, תשע"ה

29) שמואל פיינר, נתן שיפריס, חנן גפני (עורכים), מגלי טמירין, תנועת ההשכלה בגליציה: היסטוריה, ספרות, הגות וזיכרון, ירושלים: הוצאת מאגנס, תשפ"ב.

30) משה מנדלסון, ירושלים או על כוח דתי והיהדות. עריכה, מבוא והערות: שמואל פיינר, תרגום: יפתח הלרמן-כרמל. ירושלים: הוצאת כרמל, תשפ"ב.

31) נפתלי הרץ וייזל, דברי שלום ואמת, מהפכת החינוך המודרני. ההדיר והוסיף מבוא והערות שמואל פיינר. ירושלים: מוסד ביאליק, ספריית דורות, 2025.

מאמרים – פרקים בספר

31) "מרדות הצרפתים וחירות היהודים - המהפיכה בתמונת העבר של ההשכלה היהודית במזרח אירופה", בתוך: ירחמיאל כהן (עורך), המהפיכה הצרפתית ורישומה, ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשנ"א, עמ' 215-247.

32) "תנועת ההשכלה במזרח אירופה - מבחר ביבליוגרפי מוער", בתוך: עמנואל אטקס (עורך), הדת והחיים, תנועת ההשכלה היהודית במזרח אירופה, ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשנ"ג, עמ' 456-475.

33) "Seferad dans les representations historiques de la Haskalah: Entre modernisme et coservatisme", in: Esther Benbassa (ed.), *Memoires Juives D'Espagne et du Portugal*, Paris 1996, pp. 239-251.

34) "Conflict and Tolerance: The Beginnings of the 'Jewish Kulturkampf' in the 18th and 19th Centuries", in: Miriam Gillis-Carlebach and Barbara Vogel (eds.), *Die Dritte Joseph Carlebach-Konferenz, Toleranz im Verhaeltnis von Religion und Gesellschaft*, Hamburg 1997, pp. 38-50.

- 35) "Atheism, Enthusiasm and Early Haskalah, the Case of Jehuda Hurwitz of Vilna", in: *The Gaon of Vilnius and the Annals of Jewish Culture*, Proceedings of the Vilna Gaon Conference, The University of Vilnius, Vilna 1998, pp. 169-178.
- 36) "The Pseudo-Enlightenment and the Question of Jewish Modernization", in: Richard G. Hovannisian & David N. Myers (eds.), *Enlightenment and Diaspora, The Arminian and Jewish Cases*. Atlanta, Georgia: Scholars Press, 1999, pp. 208-181.
- 37) "באמונה בלבד! - הפולמוס של ר' נתן מנמירוב נגד ההשכלה והאתאיזם", בתוך: מחקרי חסידות, [מחקרי ירושלים במחשבת ישראל, כרך טו], עורכים: עמנואל אטקס, דוד אסף, יוסף דן. ירושלים: האוניברסיטה העברית תשנ"ט, עמ' 89-124.
- 38) "בין ענני הסכלות לאור המושכלות - יהודה הורוויץ משכיל מוקדם במאה הי"ח", בתוך: במעגלי חסידים, קובץ מאמרים לזכר פרופסור מרדכי וילנסקי, עורכים: עמנואל אטקס, דוד אסף, ישראל ברטל, אלחנן ריינר, ירושלים תש"ס, עמ' 111-160.
- 39) "The Freischule on the Crossroads of the Crisis in Jewish Society", introduction to: Ingrid Lohman (ed.), *Die juedische Freischule in Berlin (1778-1825) im Umfeld prussischer Bildungspolitik und juediscKultusreform*, Muenster 2000.
- 40) "Miedzy Lesznem a Berlinem: Pierwszy spor ortodoksji z haskala I jego religijne oraz spoleczne implikacje", ["Between Lissa and Berlin: The First Orthodoxy-Haskalah Controversy and its Religious and Social Implications"], in: Michala Galasa (ed.), *Duchowosc Zydowska w Polsce*, Krakow 2000, pp. 279-286.
- 41) "Toward an Historical Definition of the Haskalah", in: Shmuel Feiner and David Sorkin (eds.), *New Perspectives on the Haskalah*, London and Potland, Oregon 2001, pp. 184-219.
- 42) "Introduction" (with David Sorkin), in: Shmuel Feiner and David Sorkin (eds.), *New Perspectives on the Haskalah*, London and Potland, Oregon 2001, pp. 1-7.
- 43) "היציאה מברלין - פרק שני בתולדות תנועת ההשכלה (1797-1824)", בתוך: מאה שערים, עיונים בעולמם הרוחני של ישראל בימי הביניים לזכר יצחק טברסקי. עורכים: עזרא פליישר, יעקב בלידשטיין, כרמי הורוביץ, דב ספטימוס. ירושלים: הוצאת מאגנס, תשס"א, עמ' 403-431.
- 44) "Eine traumatische Begegnung: Das juedische Volk in der europaeischen Moderne", in: *Juedische Geschichtsschreibung heute*, Herausgegeben von Michael Brenner und David N. Myers, Munchen: C.H. Beck, 2002, pp. 105-122.

45) "Erziehungsprogramme und gesellschaftliche Ideale im Wandel: Die Freischule in Berlin, 1778-1825", in: Britta L. Behm, Ingrid Lohmann, Uta Lohmann (eds.), *Juedische Erziehung und aufklaererische Schulreform, Analysen zum spaeten 18. und fruehen 19. Jahrhundert*. Muenster & New-York & Muenchen & Berlin: Waxmann, 2002, pp. 69-106.

46) "Isaak (Itzig) Abraham Euchel", in: Andreas B. Kilcher and Otfried Fraisse (eds.), *Metzler Lexikon juedischer Philosophen*, Philosophisches Denken des Judentums von der Antike bis zur Gegenwart, Stuttgart – Weimar: Verlag J.B. Metzler, 2003, pp. 204-206.

47) "פניהם פני יהודים ולבושם מלבוש קוזקים", שורשים טרום-ציוניים למלחמת התרבות", בתוך: אבי שגיא ודב שוורץ (עורכים), מאה שנות ציונות דתית, כרך שלישי: היבטים רעיוניים. רמת-גן תשס"ג, עמ' 375-390.

48) "Stimmen der Furcht: vor politisch-territorialer juedischer Unabhaengigkeit im neunzehnten Jahrhundert", in: Christian Wiese und Andrea Schatz (eds.), *Janusfiguren, Juedische Heimstaette, Exil und Nation im deutschen Zionismus*. Berlin: Metropol Verlag, 2006, pp. 25-41.

49) "Isaac Euchel – Der Gruender der juedischen Aufklaerungsbewegung", in: *Isaac Euchel, Reb Henoch, oder: Woss tut me damit, Eine jueidische Komoedie der Aufklaerungszeit*, Hamburg 2004, pp. 1-18.

50) "על מסלול הפרישה מן המדינה היהודית – קריאה מחדש בתולדות שלמה מימון", בתוך: שמואל פיינר וישראל ברטל (עורכים), ההשכלה לגווניה, מחקרים חדשים בתולדות תנועת ההשכלה ובספרותה, ירושלים: הוצאת מאגנס, תשס"ה, עמ' 43-62.

51) שמואל פיינר וישראל ברטל, "פתח דבר: לקראת שיח חדש בחקר ההשכלה", בתוך: שמואל פיינר וישראל ברטל (עורכים), ההשכלה לגווניה, מחקרים חדשים בתולדות תנועת ההשכלה ובספרותה, ירושלים: הוצאת מאגנס, תשס"ה, עמ' ז-יב.

52) "'Humani nil a me alienum puto': Theodor Herzl's Vision of the Secular Jewish Society and Culture", in: Brigit E. Klein & Christiane E. Mueller (eds.), *Memoria – Wege juedischen Erinnerns, Festschrift fuer Michael Brocke zum 65. Gebutstag*, Berlin: Metropol, 2005, pp. 709-731.

53) "From Renaissance to Revolution: The Eighteenth Century in Jewish History", in: Ressaine Fontaine, Andrea Schatz, Irene Zwiep (eds.), *Sepharad in Ashkenaz, Medieval Knowledge and Eighteenth-Century Enlightened Jewish Discourse*, Amsterdam 2007, pp. 1-10.

54) "On the Threshold of the "New World" – Haskalah and Secularization in the Eighteenth Century", in: Shmuel Feiner and David Ruderman (eds.), *Early Modern Culture and Haskalah – Reconsidering the Borderlines of Modern Jewish History*, in: *Simon-Dubnow-Institut Jahrbuch-Yearbook*, VI (2007), pp. 33-45.

55) שמואל פיינר וישראל ברטל: "מבוא, יעקב כ"ץ במעגלי מחקר ההיסטוריה היהודית", בתוך: היסטוריוגרפיה במבחן, עיון מחדש במשנתו של יעקב כ"ץ, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשס"ח. עמ' 9-18.

56) "מגמות השינוי ביהדות אירופה במאה ה-18: מנורמות "מסורת ומשבר" לדרמות "החווייה המודרנית", בתוך: שמואל פיינר וישראל ברטל (עורכים), היסטוריוגרפיה במבחן, עיון מחדש במשנתו של יעקב כ"ץ, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשס"ח, עמ' 37-58.

57) "'שום דבר אנושי אינו זר לי': החברה והתרבות היהודית-החילונית בחזונו של הרצל", בתוך: אבי שגיא, ידידיה צ. שטרן (עורכים), הרצל אז והיום, יהודי ישן, אדם חדש?, ירושלים, מכון שלום הרטמן, הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר אילן, כתר ספרים (סדרת יהדות ישראלית), 2008, עמ' 171-194.

58) "Moses Mendelssohn's Dreams and Nightmares", in: Lauren B. Strauss and Michael Brenner (eds.), *Mediating Modernity, Challenges and Trends in the Jewish Encounter with the Modern World, Essays in Honor of Michael A. Meyer*, Detroit: Wayne State University Press, 2008, pp. 263-273.

59) "אשה בשערי ההשכלה: קריאה מחדש ב'שאלת נשים' של טויבה סג"ל מווילנה", בתוך: דוד אסף ועדה רפפורט-אלברט (עורכים), ישן מפני חדש, שי לעמנואל אטקס, ב, ירושלים תשס"ט, עמ' 407-416.

60) "Isaac Euchel und die jüdische Kulturrevolution im 18. Jahrhundert", in: Marion Aptroot, Andreas Kennecke, Christoph Sculte (eds.), *Isaac Euchel, Der Kulturrevolutionär der jüdischen Aufklärung*. Grossburgwedel: Wehrhahn Verlag 2010, pp. 13-28.

61) "ראשיתם של תהליכי החילון ביהדות אירופה", בתוך: אבריאל בר לבב, רון מרגולין, שמואל פיינר (עורכים), תהליכי חילון בתרבות היהודית, א, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, תשע"ג, עמ' 185-292.

62) "Lessings Natan der Weise: Ein Blick aus Jerusalem", in: Christoph Bultmann und Birka Siwczyk (eds.), *Tolerant mit Lessing, Ein Lesebuch zur Ringparabel*, Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 2013, pp. 110-127.

63) "The 'Happy Time' of Moses Mendelssohn and the Transformative Year 1782", in: Richarl L. Cohen, Natalie B. Dohrmann, Adam Shear, Elchanan Reiner (eds.), *Jewish Culture in Early Modern Europe, Essays in Honor of David B. Ruderman*, Pittsburg and Cincinnati: Hebrew Union College Press and University of Pittsburg Press, 2014, pp. 282-293.

64) "Ma'asse Tovia und die Begegnung zwischen Juden und dem Wissenschaftlichen Ethos", in: Gisela Dachs (ed.), *Begegnung, Jüdischer Almanach der Leo Baeck Institute*, Berlin, Suhrkamp Verlag, 2014, pp. 51-65.

65) "'So leicht soll es keinem Zeloten gelingen, mein kaltes Blut in Bewegung zu setzen!' – Bemerkungen zur säkularisierenden Aufklärung Moses Mendelssohns", in: Sebastian Panwitz und Roland Dieter Schmidt-Hensel (eds.), *250 Jahre Familie Mendelssohn, Beiträge des Kongresses Berlin 20. bis 22. Juni 2012*, Hannover 2014, pp. 27-38.

66) "כי החל האמת להראות זרוע גבורתו נגד עוכריו": מגמות חתרניות בספריית ההשכלה בשלהי המאה ה-18", בתוך: שמואל פיינר, זהר שביט, נטלי ניימרק-גולדברג, טל קוגמן (עורכים), הספרייה של תנועת ההשכלה, יצירתה של רפובליקת הספרים בחברה היהודית במרחב הדובר גרמנית, תל אביב: הוצאת עם עובד, תשע"ה, עמ' 23-38.

67) "נתן החכם' של לסינג: מבט מירושלים של מטה", בתוך: עמנואל אטקס, דוד אסף, יוסף קפלן (עורכים), אבני דרך, מסות ומחקרים בהיסטוריה של עם ישראל, שי לצבי (קותי) יקותיאל, ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשע"ו, עמ' 219-227.

68) "'No Fanatic Is Easily Capable of Making My Cool Blood Boil!'", Remarks on the Secularizing Enlightenment of Moses Mendelssohn", in: Michah Gottlieb and Charles H. Mankin (eds.), *Moses Mendelssohn, Enlightenment, Religion, Politics, Nationalism*, Berthesda, Maryland, 2015, pp. 331-341.

69) "קריאתה של הנאורות היהודית ליקיצה הגדולה", בתוך: גדי טאוב (עורך), תולדות הרעיונות: הנאורות, ירושלים: מוסד ביאליק, תשע"ז, עמ' 236-261.

70) "Jüdische Studien heute – eine Perspektive aus Israel 2015", in: Andreas Lehnardt (ed.), *Judaistik im Wandel, Ein halbes Jahrhundert Forschung und Lehre über das Judentum in Deutschland*, Berlin: Walter de Greuyter, 2017, pp. 7-16.

71) "ראוי לכל אשר בשם ישראל יכונה שיבקש שישנאו האומות אותנו": לשאלת ההשכלה והחילון", בתוך: זאב גרבר, לב חקק, שמואל כץ (עורכים), המשכיל בעת הזאת, ספר היובל למשה פלאי, תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשע"ז, עמ' 237-253.

72) "ספר הברית קורא בספריית ההשכלה: פרק בשלילת הנאורות בשלהי המאה השמונה עשרה", בתוך: אבריאלי בר לבב, דב סטוצ'ינסקי, מיכאל הד (עורכים), בדרך אל המודרנה, שי ליוסף קפלן, ירושלים: מרכז זלמן שזר תשע"ט, עמ' 311-332.

73) "Kalman Schulman's Josephus and the Counter-History of the Haskalah", in: Andrea Schatz (ed.), *Josephus in Modern Jewish Culture*, Leiden and Boston: Brill, 2019, pp. 144-154.

74) "זמן הליטעראטור היותר חדשה": מחאה פוסט-משכילית בתקופת אלכסנדר השני ברוסיה", בתוך: דימיטרי שומסקי, יונתן מאירף גרשון הונדרט (עורכים), עם ועולם, שי לישראל ברטל, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תש"ף, עמ' 201-212.

75) "The Libes Briv in its Historical Context: The Year 1748/49", in: Marion Aptroot, Rebekka Voss (Hg.), *Libes briv (1748/49): Isaak Wetzlar's pietistisches Erneuerungsprogramm des Judentums* Textedition, Uebersetzung, Kommentar und historische Beiträage, ... Buske Helmut Verlag GmbH, 2021, pp. 41-48.

76) "כתב העת 'הצפירה' (1824) וראשית כינונה של קהיליית ההשכלה בגליציה", בתוך: שמואל פיינר, נתן שיפריס, חנן גפני, מגלי טמירין, תנועת ההשכלה בגליציה: היסטוריה, ספרות, הגות וזיכרון, ירושלים: הוצאת מאגנס, תשפ"ב, עמ' 246-258.

77) "Forward to the English Edition", in: Monika Richarz, *German Jews and the University, 1678-1848*, Translated by Joydeep Bagchee, Rochester, NY: Camden House, 2022, pp. IX-XIII.

78) "שיחה על ספריות, ספרים והיסטוריה יהודית" (שמואל פיינר, יגאל צלמונה, אמיל שרייבר), בתוך: יגאל צלמונה ואמיל שרייבר (עורכים), מפגשים של יופי, כתבי יד עבריים מאוסף ברגינסקי ומהספרייה הלאומית, ירושלים 2023, עמ' 20-25.

79) "סוף סוף התחלתי למצוא שפה לבטא בה את רגשותיי": פתח דבר, בתוך: דורותיא מנדלסון, פלורנטיין, תרגום: יונתן ניראנד, עריכה ואחרית דבר: נטלי ניימרק-גולדברג, פתח דבר: שמואל פיינר, ירושלים: הוצאת כרמל, 2025, עמ' 9-16.

ביקורת ספרים בכתבי עת

79) מאמר ביקורת על: צמח צמריון, המאסף - כתב-העת המודרני הראשון בעברית (תל-אביב תשמ"ח), בתוך: ציון, נג (תשמ"ח), עמ' 441-446.

(80) "זכרון היסטורי, היסטוריוגרפיה והדילמות של ההיסטוריון היהודי המודרני", ביקורת על: יוסף חיים ירושלמי, זכור (בתרגום עברי: תל-אביב תשמ"ח), בתוך: ע.ל.ה, 2 (תש"ן), עמ' 52-45.

(81) "תולדות העתונות העברית", ביקורת על: מנוחה גלבו, לקסיקון העתונות העברית במאות השמונה עשרה והתשע עשרה (ירושלים תשנ"ב), בתוך: מדעי היהדות, במת האיגוד העולמי למדעי היהדות, 33 (תשנ"ג), עמ' 105-101.

(82) A Book Review on J. Harris, Nachman Krochmal, Guiding the Perplexed of the Modern Age, *Studies in Contemporary Jewry*, Volume XX, edited by J. Frankel, New York and Oxford 1994, pp. 386-388.

(83) ביקורת על: Lois C. Dubin, *The Port Jews of Habsburg Trieste: Absolutist Politics and Enlightenment Culture*, ציון, סה (תש"ס), עמ' 265-260.

(84) ביקורת על: David G. Roskies, *The Jewish Search for a Usable Past*, Bloomington and Indianapolis, 1999, *American Historical Review*, June 2001, pp. 941-942.

(85) ביקורת על: נחום קרלינסקי, היסטוריה שכנגד, איגרות חסידים מארץ ישראל: הטקסט והקונטקסט, ירושלים תשנ"ט. "מתנועת תחייה דתית לחברה אורתודוקסית-חרדית: החסידות בראי האיגרות מארץ-ישראל", קתדרה, 104 (תמוז, תשס"ב), עמ' 169-165.

(86) ביקורת על: David B. Ruderman, *Jewish Enlightenment in an English Key, Anglo-Jewry's Construction of Modern Jewish Thought*, Princeton-Oxford 2000, ציון, סז (תשס"ב), עמ' 348-342.

(87) ביקורת על:

Isaac Euchel, *Vom Nutzen der Aufklaerung, Schriften zur Haskalah*. Mit den hebraeischen Originaltexten. Hg. Andreas Kennecke (Duesseldorf 2001), in: *Das Achtzehnte Jahrhundert, Zeitschrift der Deutschen Gesellschaft fuer Erforschung des achtzehnten Jahrhundert*, 27, Heft 1 (2003), pp. 155-156.

(88) David Sorkin, *The Berlin Haskalah and the German Religious Thought: Orphans of Knowledge*, London & Portland, Oreg. 2000, in: *The Jewish Quarterly Review*, Vol. 94, No. 1 (Winter 2004), pp. 205-208.

(89) ביקורת על:

Moses Mendelsshon: The First English Biography and Translations. by James Schmidt. Vol. 1: *M. Samuels, Memories of Moses Mendelsson*, Vol. 2: *Writings Related to Mendelsshon's Jerusalem*, Vol. 3: *Mendelsshon's Jerusalem*, Translated by M. Samuel. Bristol: Thoemmes Press, 2002. in: *Journal of the History of Philosophy*, XLII, no. 1 (2004), pp. 112-113.

90) ביקורת על:

Adam Sutcliffe, *Judaism and Enlightenment*, Cambridge 2003. in: *European History Quarterly*, 35, 4 (2005), pp. 609-611.

91) ביקורת על:

David Biale, *Cultures of the Jews, A New History*, New York 2002, in: *American Historical Review*, 110, 4 (2005), pp. 1121-1123.

92) ביקורת על:

Marcin Wodzinski, *Haskalah and Hasidism in the Kingdom of Poland*, in: *Shofar*, 25, 2 (2007), pp. 190-192.

93) ביקורת על:

Eliyau Stern, *The Genius: Elijah of Vilna and the Making of Modern Judaism*, in: *American Historical Review*, 119/1 (2014), pp. 275-276.

94) "העונג להכריז על מות הספרות העברית", ביקורת על: סבטלנה נטקוביץ, אברהם אורי קובנר, קזנובה מווילנה. אודות, כתב עת למסות וביקורת ספרות

[https://www.reviewbooks.co.il/single-](https://www.reviewbooks.co.il/single-4.7.2017)

post/2017/07/12/%D7%94%D7%A2%D7%95%D7%A0%D7%92-
%D7%9C%D7%94%D7%9B%D7%A8%D7%99%D7%96-%D7%A2%D7%9C-
%D7%9E%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%A1%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%AA-
%D7%94%D7%A2%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%AA

95) ביקורת על:

Moses Mendelssohn's Hebrew Writings, translated by Edward Breuer, introduced and annotated by Edward Breuer and David Sorkin, New Haven, Yale University Press, 2018, in: *Intellectual History Review*, 2/5/2019
<https://www.tandfonline.com/eprint/UVKVFqJBHV7gTTqzz3I6/full?target=10.1080/17496977.2019.1606543>

96) Book review on: Jonathan I. Israel, *Revolutionary Jews from Spinoza to Marx, The Fight for a Secular World of Universal and Equal Rights*, Seattle: University of Washington Press, 2021, in: *Central European History*, Vol. 55, issue 2 (June 2022), pp. 285-287

97) Book review on: Jeremy Smilg, *The Jews of England and the revolutionary era, 1789-1815*, *Journal of Modern Jewish Studies*, (3.1.2024) DOI: 10.1080/14725886.2023.2296497 <https://doi.org/10.1080/14725886.2023.2296497>

מאמרים - בכתבי עת

- (98) "ריב"ל ושנת הת"ר", קתדרה, 34 (תשמ"ה), עמ' 179-180.
- (99) "המיפנה בהערכת החסידות: אליעזר צווייפל וההשכלה המתונה ברוסיה", ציון, נא (תשמ"ו), עמ' 167-210.
- (100) "יצחק אייכל: 'היזם' של תנועת ההשכלה בגרמניה", ציון, נב (תשמ"ז), עמ' 427-469.
- (101) "'המצרף' - הספר 'האבוד' של ההשכלה ברוסיה ומחברו יצחק אייזיק קובנר", תרביץ, נח (תשמ"ט), עמ' 261-276.
- (102) "החברה, הספרות וההשכלה היהודית ברוסיה בעיני הביקורת הרדיקאלית של י"א קובנר", ציון, נה (תש"ן), עמ' 283-316.
- (103) "כפירתו של סמולנסקין בהשכלה ושורשי ההיסטוריוגרפיה היהודית הלאומית", בתוך: הציונות, מאסף לתולדות התנועה הציונית והיישוב היהודי בארץ ישראל, מאסף טז, עורך: יעקב שביט, תל-אביב, אוניברסיטת תל-אביב והקיבוץ המאוחד, תשנ"ב, עמ' 19-31.
- (104) "בין המהפיכה הצרפתית לבין תמורות בהשכלת ברלין", ציון, נז (תשנ"ב), עמ' 89-92.
- (105) "האשה היהודיה המודרנית - מקרה מבחן ביחסי ההשכלה והמודרנה", ציון נח (תשנ"ג), עמ' 453-499.
- (106) "Nineteenth-Century Jewish Historiography - The Second Track", in: Reshaping the Past, Jewish History and the Historians, *Studies in Contemporary Jewry*, Volume XX, edited by J. Frankel, New York and Oxford 1994, pp. 17-44.
- (107) "פרוגרמות חינוכיות ואידאליים חברתיים: בית הספר 'חינוך נערים' בברלין 1778-1825", ציון, ס (תשנ"ה), עמ' 393-424.
- (108) "Mendelssohn and 'Mendelssohn's Disciples': A Re-Examination", *The Year Book of the Leo Baeck Institute*, XL (1995), pp. 133-167.
- (109) "The Pseudo-Enlightenment and the Question of Jewish Modernization", *Jewish Social Studies*, Vol. 3, No. 1 (1996), pp. 62-88.
- (110) "הדרך הכרוך על הכוורת: י"ל מרגליות והפרדוקס של ההשכלה המוקדמת", ציון, סג (תשנ"ח), עמ' 39-74.
- (111) "יל"ג כאנטי-קלריקל וכלוחם במלחמת התרבות היהודית", סדן, אוניברסיטת תל-אביב, כרך ג, עורכת: זיוה שמיר, תשנ"ח, עמ' 211-229.
- (112) "המצאתה של 'העת החדשה' - פרק בריטוריקה ובתודעה העצמית של ההשכלה", דפים למחקר בספרות, אוניברסיטת חיפה, 11 (1998), עמ' 9-27.

- 113) "ההשכלה המוקדמת ביהדות המאה השמונה עשרה", תרביץ, סז (תשנ"ח), עמ' 240-189.
- 114) "Solomon Maimon and the Haskalah", *Aschkenas, Zeitschrift fuer Geschichte und Kultur der Juden*, 10, H. 2 (2000), pp. 337-359.
- 115) "כתינוק היונק שדי אמו': פוסט-השכלה בקץ המאה התשע עשרה", אלפיים, 21 (2001), עמ' 59-94.
- 116) "Seductive Science and the Emergence of the Secular Jewish Intellectual", *Science in Context*, 15, 1, (2002), pp. 121-135.
- 117) "ביקורת המודרניות: שמואל דוד לוצאטו וההשכלה שכנגד", איטליה, כינוסים, סדרת מוספים, 2, שמואל דוד לוצאטו, מאתיים שנים להולדתו, עורכים: ר. בונפיל, י. גוטליב, ח. כשר. ירושלים: הוצאת מאגנס, תשס"ד, עמ' קמה-קסה.
- 118) "לעקור את החכמה מן העולם: אויבי הנאורות ושורשי העמדה החרדית", אלפיים, 26 (2004), עמ' 166-190.
- 119) "Wohl euch, die ihr eurer Gedanken wegen verfolgt seid!" - Die gegenwärtige Erforschung der Haskala: Kultur der jüdische Aufklärung in historischer Perspektive", *Trumah*, 16 (2006), pp. 1-15.
- 120) "The Neglected Generation: Post-Berlin Maskilim in the Age of Conservatism", *Studia Rosenthaliana*, 40 (2007-2008), pp. 205-215.
- 121) "דברי זכרון: רוברט ליברלס (1944-2012)", ציון, עז, ג (תשע"ב), עמ' 385-388.
- 122) "התעלה על רוחו להתענג בכל מחמדי תבל": קריאה ב'קהלת מוסר' של משה מנדלסון", דחק, ג (2013), עמ' 510-519.
- 123) "Lessing's *Natan the Wise*: A View from Jerusalem", *Lessing Yearbook*, XL (2012\2013), PP. 157-166.
- 124) שמואל פיינר ומירי אליאב פלדון, "דברי הקדמה": היסטוריוגרפיה במבט היסטורי, מאתיים שנה למדעי היהדות, ציון, פג, ב (תשע"ח), עמ' 175-178.
- 125) "Moses Mendelssohn: The Myth, the History, and the Jewish Battle for Religious Tolerance", *Journal of Kyoto Association of Jewish Thought*, 10 (June 2019), pp. 176-197 (Japanese)
- 126) "Challenging Jewish Tradition: Pleasure, Acculturation and Secularization in 18th Century Europe", *Studies on Jewish Life and Culture* (Published by Japan Society for Jewish Studies), No. 33 (December 2019), p. 40-49 (Japanese)

127) "A European Enlightenment in the Promised Land? The Jewish Kulturkampf at the Turn of the Twentieth Century", *The European Legacy*, (2020), DOI: 10.1080/10848770.2020.1758412

128) "Sola Fide! The Polemic of Rabbi Nathan Sternharz against Atheism and the Haskalah", *PROOFTEXTS*, 38 (2020), pp. 300–343.

129) "Mendelssohn's *Jerusalem* (1783) and the Jewish Vision of Tolerance", *Dialogue and Universalism*, 31, 2 (2021), pp. 89-106.

130) "בני אנוש תחת דיכוי: על פוליטיקת הבושה של משה מנדלסון", *איגרת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים*, 46 (דצמבר 2024), עמ' 54-63.

מאמרים בהדפסות בבמות נוספות

131) "המיפנה בהערכת החסידות - אליעזר צווייפל וההשכלה המתונה ברוסיה", בתוך: עמנואל אטקס (עורך), *הדת והחיים, תנועת ההשכלה במזרח אירופה, ירושלים, תשנ"ג*, עמ' 336-379.

132) "יצחק אייכל - היזם של תנועת ההשכלה בגרמניה", בתוך: ירחמיאל כהן (עורך), *מחקרים בתולדות ישראל בעת החדשה, כרך ראשון, ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשנ"ה*, עמ' 267-302.

133) "האשה היהודיה המודרנית - מקרה מבחן ביחסי ההשכלה והמודרנה", בתוך: ישראל ברטל וישעיהו גפני (עורכים), *ארוס, אירוסין ואיסורים, מיניות ומשפחה בהיסטוריה. ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשנ"ח*, עמ' 253.5-303.

134) "פרוגרמות חינוכיות ואידאלים חברתיים: בית הספר 'חינוך נערים' בברלין 1778-1825", בתוך: רבקה פלדחי ועמנואל אטקס (עורכים), *חינוך והיסטוריה, הקשרים תרבותיים ופוליטיים. ירושלים: מרכז זלמן שזר, 1999*, עמ' 247-283.

135) "המאבק בהשכלה המזוייפת וגבולותיה של המודרניזציה היהודית", בתוך: ספר היובל לכבוד שמואל ורסס, *בעריכת אבנר הולצמן ואחרים. ירושלים: הוצאת מאגנס, תשס"ב*, עמ' 23-3.

136) "כ'יונק הנושך שדי אמו': פוסט השכלה בקץ המאה ה-19", בתוך: יוסף קפלן, *שלהי מאות – קיצים של עידנים, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשס"ה*, עמ' 251-289.

137) "לעקור את החכמה מהעולם" – אויבי הנאורות ושורשי העמדה החרדית", בתוך: מאיר ליטבק ואורה לימור (עורכים), *קנאות דתית, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשס"ח*, עמ' 57-83.

ערכים אנציקלופדיים

138) משה מנדלסון (בשיתוף אלן ארקוש), *היודאיקה המעודכנת*, 2007.

(139) Haskalah Attitudes Toward Women, in: Paula Hyman (ed.), *Jewish Women, A Comprehensive Historical Encyclopedia*, Jerusalem 2006

(140) תנועת ההשכלה והתרבות היהודית, בתוך: זמן יהודי חדש, תרבות יהודית בעידן חילוני, מבט אנציקלופדי, כרך שלישי, תל אביב 2007, עמ' 19-24.

(141) הנשים בתרבות ההשכלה, בתוך: זמן יהודי חדש, תרבות יהודית בעידן חילוני, מבט אנציקלופדי, כרך שלישי, תל אביב 2007, עמ' 50-54.

(142) Zweifel Eliezer, in: Gershon D. Hundert (ed.), *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, Volume II, New Haven and London 2008, pp. 2136-2137

(143) Slonimski Haim Zelig, in: Gershon D. Hundert (ed.), *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, Volume II, New Haven and London 2008, pp. 1760-1762

(144) Smolenskin Perets, in: Gershon D. Hundert (ed.), *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, Volume II, New Haven and London 2008, pp. 1765-1767

(145) Fuenn Shmuel Yosef, in: Gershon D. Hundert (ed.), *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, Volume I, New Haven and London 2008, pp. 555-557

(146) "Jewish Enlightenment and its Impact on the Diaspora", in: M. Avrum Ehrlich (ed.), *Encyclopedia of the Jewish Diaspora*, Vol. I, Santa Barbara, Denver, Oxford, 2008, pp. 320-324.

(147) "Haskalah", in: Judith Baskin (ed.), *The Cambridge Dictionary of Judaism and Jewish Culture*, Cambridge: Cambridge University Press, 2011, pp. 218-221.

(148) "Haskala", *Enzyklopädie jüdischer Geschichte und Kultur*, Herausgegeben von Dan Diner, Band 2, Stuttgart, Weimar, 2012, pp. 544-554.

קבצי מקורות

(149) ההשכלה במאה הי"ח - קובץ מקורות, ירושלים, אקדמון, האוניברסיטה העברית, תשמ"ט (מהדורה נוספת: תשנ"ב).

(150) פרקים בתולדות תנועת ההשכלה במזרח אירופה - קובץ מקורות, ירושלים, אקדמון, האוניברסיטה העברית, תשנ"א.

שונות

(151) "מנדלסון ו'תלמידי מנדלסון' - בחינה מחדש", דברי הקונגרס העולמי האחד עשר למדעי היהדות, חטיבה ב, תולדות עם ישראל, כרך שני, העת החדשה, ירושלים, האיגוד העולמי למדעי היהדות, תשנ"ד, עמ' 1-8.

- (152) "קלמן שולמן - אבי רבי המכר", עתמול, עתון לתולדות ארץ ישראל ועם ישראל, כא (תשנ"ו), עמ' 3-5.
- (153) "הפרד ומשול", מימד, 21 (תשס"א), עמ' 26-29.
- (154) "מדברי פרופ' שמואל פיינר לרגל הוצאת התרגום העברי של תולדות יהודי גרמניה בעת החדשה בעריכת מיכאל מאיר", ידיעון של ארגון עולי מרכז אירופה, 69\161 (פברואר 2001), עמ' 14-15.
- (155) מיכאל הד ושמואל פיינר, "היסטוריה של עם ישראל ו'היסטוריה כללית', אפשרויות של מיפגש ושל שילוב", בתוך: תרצה לבציון (עורכת), עושים היסטוריה, עבודות גמר ועבודות חקר בהיסטוריה, ירושלים, משרד החינוך והאוניברסיטה העברית בירושלים, 2001, עמ' 14-21.
- (156) "לשחרר את ההיסטוריה מן הפוליטיקה", פנים, 23 (2003), עמ' 71-77.
- (157) "'הבאת בידך אבן יקרה ואין מבקש', 250 שנה להולדתו של יצחק אייכל, מהפכן התרבות שניסה להטות את היהדות לדרך חדשה", הארץ, תרבות וספרות, 13 באוקטובר 2006.
- (158) "אביר כל סופרי קדמוניות", הארץ, תרבות וספרות, 26 במרץ 2010.
- (159) "בית הדפוס חינוך נערים כמייסד הספריה החתרנית של ההשכלה", הארץ באינטרנט, 13 דצמבר 2010, <https://mail.google.com/mail/?shva=1#search/yair/12ce1992c341f530>
- (160) "המכתב החדש משוטט בחוצות": ההשכלה כמהפכת תקשורת", עלון איגוד ספרני היהדות, גליון י, אפריל 2011 <http://safranim.wordpress.com>
- (161) "על מגדר וראשית החילון ביהדות אירופה", בתוך: דוד שחם (עורך), יהדות כתרבות-היופי שבחילוניות, מוסף הארץ, דצמבר 2011, עמ' 18-19.
- (162) "אי אפשר לאיש כמוני לחזור מרצונו אל מצבו הברברי", דווקא ויקינתון, 8 (2012), עמ' 11-8.

163) "Zur Tode von Professor Dr. Robert Liberles", LBI Information, 15 (2013), pp. 22-25.

(164) "הקורא! אם בן הכנסייה הישראלית אתה, 230 שנה לירושלים של מנדלסון, הארץ, תרבות וספרות, 8 בנובמבר 2013.

(165) "חול תחיל הארץ, פור התפוררה, 260 שנה לרעידת האדמה בליסבון", הארץ, תרבות וספרות, 30 באוקטובר 2015.

166) "Kalman Schulman (1819-1899)", in: <http://josephus.orinst.ox.ac.uk/archives/780>

(167) "פתח דבר", בתוך: רוברט ליברלס, יהודים וקפה, מסורת וחדשנות בגרמניה בעת החדשה המוקדמת, ירושלים 2016, עמ' 7-9.

- 168) "שלוש חרדות מודרניות", בתוך: ישראל דב אלבוים (עורך), מגילת העצמאות עם תלמוד
ישראלי, תל אביב תשע"ט, עמ' 515-518.
- 169) "כמו שעשו לישראל נעשה בהם", מאמר על מהדורת דב בר בירקנטל בעריכת גרשון
הונדרט, הארץ, תרבות וספרות (14.6.2023)
- 170) "שיבתו של הקונטקסט", הארץ, דעות (26.1.2024)
- 171) "מבשר הנאורות היהודית... 300 שנה להולדתו של נפתלי הרץ וייזל, מחבר דברי שלום
ואמת", מקור ראשון, מוסף שבת (5.12.2025)